

FRIMÄRKSLADA BRUKSPATRONER FÖR 100 ÅR SEDAN

av Sven Åkerstedt

Författaren Ture Nerman återger i en artikel i Svensk Filatelistisk Tidskrift 1958, sid. 273, utdrag ur brev växlade mellan författaren Oscar Patrik Sturzen-Becker och dennes son Vilhelm under år 1857. Det framgår därav, att sonen — då 16 år — var intresserad frimärkssamlare och att fadern under en utrikesresa köpte frimärken till samlingen. Vilhelm Sturzen-Becker (1841—1910) blev småningom lektor och läroboksförfattare.

Han har hittills varit den i särklass tidigaste svenska frimärkssamlare vi känt till, men nu får han sällskap med två brukspatroner i Värmland.

I flera donationer till Postmuseum ingår rikligt med svenska brev, både förfilatelistiska och från senare tid. Brev från frimärkstiden finner man särskilt i donationer av Hans Lagerlöf och Harald Sundstedt.

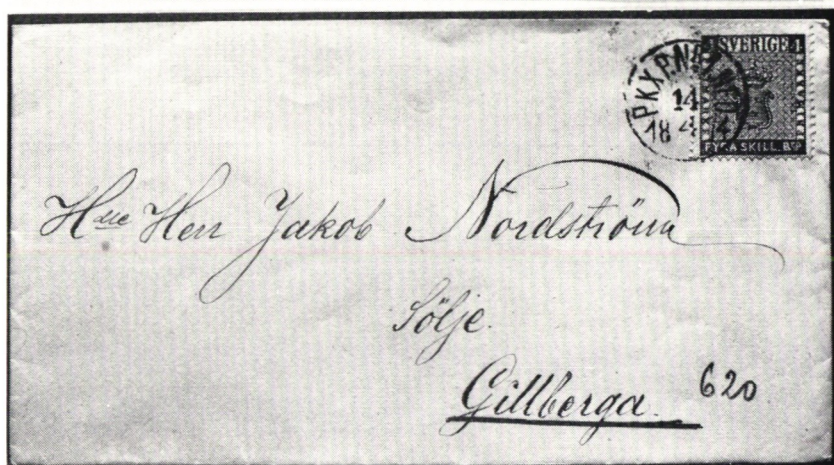
I Lagerlöfs donation den 10 februari 1930 befinner sig ett brev frankerat med ett visserligen något särat men dock fyrblock av 3 skilling banco plus ett enstaka exemplar av 8-skillingen, motsvarande fem porton, se anteckningen nedtill t. v. på brevet. Detta är avstämplat i Åmål 13/1 1857 och adresserat till brukspratronen L. Gyberg, Ökne. Nils Strandell, som i katalog IV över Hans Lagerlöfs donationer beskriver brevet, betecknar det som »säkerligen unikt». Han hade ingen särskild anledning att närmare fästa sig vid adressatens namn och bostadsort.

Under senare år har intresset för brev växt allt starkare och flera förnämliga samlingar har hopbragts. Ett avsevärt antal brev till Gyberg finns bl. a. i dessa samlingar, däribland åtskilliga med ovanliga kombinationer av frimärken. Man får ett intryck av, att någon eller några personer i hans bekantskapskrets instruerats att utföra dessa frankeringar,

Gybergs brev med 3 skilling banco i fyrblock.
Brevet från Jakob Nordström till brodern, frankerat med fyrblock av det bruna
3-öremärket i lokalmärkestyp.

och att det legat ett frimärksintresse hos Gyberg bakom. Det här nämnda brevet har knappast frankerats av en posttjänsteman, han skulle ha använt två 8-skillingar och en 4-skilling, vilket var korrektast, eller möjligen fem 4-skillingar. Posttjänstemännen vid denna tid frankerade inte på eget initiativ med fyrblock.

Ett av de två breven till Jakob Nordström, som är frankerade med 3 öre ringtyp och 8 skilling banco, eftertryck I.

Brevet till Jakob Nordström, frankerat med 4 skilling banco eftertryck I.

Inte långt från Ökne — och med Ökne som postanstalt — låg Sölje glasbruk. Där fanns det brukspatroner av släkten Nordström. Och eftersom det var i Värmland måste brukspatronerna i Ökne och Sölje ha umgåtts, med all sannolikhet ganska flitigt.

I en av Lagerlöfs sista donationer ingår ett antal brev till medlemmar av släkten Nordström. Ett närmare studium av dessa brev visar, att även här florerar frimärksintresset, av allt att döma främst hos Jakob Nordström. Tidigast framgår detta av ett brev som han den 14/4 1862 skickar till brodern Fridolf och frankerar med ett fyrblock av det då ganska

nyutkomna bruna 3-öres märket i lokalmärkestyp, som han gjort sig besväret att skaffa i stället för ett vanligt 12-öres märke. Under årens lopp får han eller avsänder flera brev med ovanliga frankeringar, t ex 9 öre vapentyp + 3 öre lejon typ + 3 öre lejon typ + 9 öre vapentyp i form av ett »fyrblock» på ett brev med dubbelt porto. Anmärkningsvärdast är emellertid de brev som han mottar 1873 och 1874:

1873, 4/6: Till Marienbad i Böhmen, frankerat med 8 skilling banco, eftertryck I + 3 öre ringtyp, motsvarande en frankering av 27 öre.

1873, 15/6: Till Marienbad med samma frankering.

1874, 14/4: Till Sölje frankerat med 4 skilling banco, eftertryck I, motsvarande en frankering av 12 öre,

1874, 24/4: Till Sölje med samma frankering.

Eftertryck av skillingarna framställdes våren 1868, främst för att tillgodose främmande postförvaltningars behov av prov på äldre svenska frimärken. De fick dock köpas även av enskilda personer till nominalvärdet efter kursen 1 skilling banco = 3 öre. Märkena var också frankeringsgiltiga efter samma kurs. Eftertryck I, som framställdes i en så liten upplaga som c:a 400 exemplar per valör, tog snabbt slut, och ersattes hösten 1868 med eftertryck II. Huvudmängden av eftertryck I torde ha hamnat hos olika postförvaltningar runt om i världen och en ringa del hos i huvudsak utländska frimärkshandlare. Endast ett fåtal torde ha inköpts av svenskar.

Reguljärt begagnade eftertryck är sällsynta och i regel avstämplade i början av 1870-talet. De har otvivelaktigt använts som frankering av frimärksintresserade personer, och troligen då i kombination med ringtypsmärken för den originella effektens skull, precis som skett med Nordströms två Marienbadbrev. Så Nordström var trots allt ingalunda ensam om denna speciella hobby på den tiden.

Nordströms fyra 70-talsbrev med eftertryck är i dag de enda kända. Då den brevkollektion, vari de ingår, endast utgör en mindre del av det brevarkiv, som numera är skingrat, undrar man dock om inte ytterligare brev med eftertryck finns eller i varje fall funnits, som frankering i kombination med vapen-, lejon- eller ringtypsmärken.